

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 17 mars 2023

Mål nr

Ö 3085-21

PARTER

Klagande och motpart

Rumänien genom Ministry of Public Finance

17 Apolodor Street

District 5

Bukarest

Rumänien

Ombud: Advokat PN

Klagande och motparter

1. IM

2. S.C Multipack S.R.L

Draganesti, Pantasesti, no. 41

Bihor County, 417256

Rumänien

3. S.C European Food S.A

Samma address

Dok.Id 251525

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstادمstolen.se	

4. S.C Starmill S.R.L

Samma adress

Ombud för 1–4: Advokaterna JR och AS

5. VM

Ombud: Advokat JT

SAKEN

Rättegångskostnader

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2021-04-29 i mål ÖÄ 1657-19

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandena.

Vardera parten ska bära sin rättegångskostnad i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Rumänien har yrkat att Högsta domstolen ska förplikta IM, S.C European Food S.A, S.C Multipack S.R.L, S.C Starmill S.R.L och VM (M m.fl.) att fullt ut ersätta Rumänien för dess rättegångskostnader.

M m.fl. har yrkat att Rumänien ska förpliktas att ersätta dem för deras rättegångskostnader.

Parterna har motsatt sig varandras ändringsyrkanden och har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

Bakgrund

1. I slutet av 1990-talet införde Rumänien stödordningar som gav investerare i missgynnade regioner vissa investeringsincitament, bl.a. befrielse från skatt och tullar. M m.fl. investerade i en sådan region. European Food, Multipack och Starmill tilldelades investerarcertifikat och hade därmed rätt till förmåner enligt stödordningarna.
2. Rumänien och Sverige ingick med verkan från och med 2003 ett bilateralt avtal som gav investerare från vardera landet visst skydd för investeringar i det andra landet. Enligt avtalet hade investerare rätt att inleda förhandlingar vid Internationella centralorganet för biläggande av investeringstvister (ICSID) om de ansåg att deras rättigheter enligt avtalet hade satts åt sidan av värdlandet. IM och VM är svenska medborgare och omfattades av avtalet, liksom deras bolag (övriga parter i detta mål).
3. I samband med förberedelserna inför Rumäniens anslutning till EU upphävdes 2004 flera rumänska stödordningar. M m.fl. ansåg att deras rättigheter enligt det bilaterala avtalet hade satts åt sidan och inledde ett skiljeförfarande vid ICSID där de begärde ersättning för skador till följd av att incitamenten hade upphävts. Europeiska kommissionen intervenerade under förfarandet och gjorde gällande att investeringsincitamenten var oförenliga med unionsrättens regler om statligt stöd.

4. ICSID meddelade skiljedom i december 2013 och förpliktade Rumänien att betala skadestånd till M m.fl. med motsvarande drygt 900 miljoner kr. Skiljedomstolen konstaterade att Rumänien brutit mot det bilaterala investeringsavtalet med Sverige och därmed orsakat M m.fl. bl.a. ökade kostnader för socker och andra råvaror och minskad vinst vid försäljning av varor.
5. Kommissionen fastställde i ett beslut från 2015 att betalningar enligt skiljedomen utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och att sådana betalningar är oförenliga med den inre marknaden. Kommissionen föreskrev att Rumänien inte fick betala ut sådant statligt stöd och att Rumänien skulle återkräva det stöd som redan hade betalats ut¹.
6. M m.fl. ansökte i augusti 2016 hos Kronofogdemyndigheten om verkställighet av skiljedomen. Med hänvisning bl.a. till kommissionens beslut och till att viss betalning hade erlagts genom kvittning invände Rumänien att det fanns hinder mot verkställighet. Kronofogdemyndigheten beslutade att verkställighet inte fick ske. Tingsrätten gjorde samma bedömning som Kronofogdemyndigheten och förpliktade M m.fl. att ersätta Rumänien för dess rättegångskostnad.
7. Under handläggningen i hovrätten ogiltigförklarade EU-tribunalen, i juni 2019, kommissionens beslut på den grunden att en del av skadeståndet omfattade en period som låg i tiden före Rumäniens anslutning till unionen.
8. I december 2019 betalade Rumänien enligt skiljedomen, förutom det belopp som enligt Rumänien hade varit föremål för kvittning. Rumänien har

¹ Kommissionens beslut (EU) 2015/1470 av den 30 mars 2015 om det statliga stöd SA.38517 (2014/C) (f.d. 2014/NN) som Rumänien har genomfört. – Skiljedomen M mot Rumänien av den 11 december 2013.

uppgett att betalningen skedde med anledning av tribunalens dom, en dom meddelad av Bukarests appellationsdomstol och en efterföljande ansökan om verkställighet i Rumänien. Efter att Rumäniens högsta kassationsdomstol därefter förklarat den av Rumänien åberopade kvittningen ogiltig betalade Rumänien det resterande beloppet till M m.fl.

9. I september 2020 återkallade M m.fl. ansökan om verkställighet. De yrkade att Rumänien skulle förpliktas att ersätta dem för deras rättegångskostnader.

10. Rumänien hade ingen erinran mot att målet skrevs av men bestred ersättningsyrkandet och yrkade för egen del ersättning för sin rättegångskostnad.

11. Hovrätten har skrivit av målet från vidare handläggning och förordnat att var och en av parterna ska stå sina rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten.

Frågan i Högsta domstolen

12. Frågan i Högsta domstolen är hur rättegångskostnaderna ska fördelas.

Rättsliga utgångspunkter

13. När Kronofogdemyndighetens beslut i ett verkställighetsärende överklagas gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden (se 18 kap. 1 § utsökningsbalken). I ett ärende där enskilda är motparter till varandra får domstolen med tillämpning av 18 kap. rättegångsbalken förplikta den ena parten att ersätta den andra parten för kostnader i ärendet (32 § ärendelagen). Bestämmelsen bör tillämpas i sådana fall där det finns en intresse motsättning mellan parterna (se t.ex. ”Kostnaderna i godmansärendet” NJA 1979 s. 164).

14. När ett mål skrivs av på grund av att en part har återkallat sin talan ska han eller hon ersätta motpartens rättegångskostnad, om inte särskilda omständigheter föranleder att ersättningsskyldigheten ska bestämmas på annat sätt (se 18 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken).

15. Särskilda omständigheter föreligger normalt när käranden i ett tvistemål återkallar talan på grund av att svaranden har fullgjort det som yrkats. Käranden får då vanligen anses ha vunnit målet i sak och svaranden ska därför stå för såväl sina egna som kärandens rättegångskostnader. (Se NJA II 1943 s. 231.)

16. Endast undantagsvis kan frågan om det föreligger särskilda omständigheter bedömas med hänsyn till vad som kan antas om utgången efter en prövning i sak. Det gäller främst när det redan vid en översiktlig genomgång av processmaterialet framstår som uppenbart att talan skulle ha bifallits eller ogillats. (Se ”Den skadade skulpturen” och ”De tre borgensmännen” Högsta domstolens beslut den 1 december 2022 i mål Ö 1201-21 respektive Ö 1851-21.)

Fördelning av rättegångskostnader efter återkallelse i ett verkställighetsärende

17. Även vid återkallelse av en ansökan om verkställighet bör särskilda omständigheter som utgångspunkt anses föreligga när sökanden återkallar på grund av att motparten har fullgjort det som begäran om verkställighet avsåg. Normalt bör alltså sökanden få ersättning för sina rättegångskostnader i en sådan situation.

18. I speciella undantagsfall kan det dock finnas anledning att beakta skälet till att motparten inte tidigare har fullgjort enligt exekutionstiteln. Ett sådant fall är om det funnits rättsliga hinder mot fullgörelse, exempelvis ett beslut

från en domstol eller myndighet med förbud mot att betala eller på annat sätt fullgöra enligt exekutionstiteln.

19. Om fullgörelse i en sådan situation sker när hindret har upphört, bör som utgångspunkt vardera parten bära sin rättegångskostnad (jfr bevekelsegrunderna för 18 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken).

Bedömningen i detta fall

20. M m.fl. har återkallat sin ansökan om verkställighet på grund av att Rumänien har fullgjort det som begäran om verkställighet avsåg.

21. En översiktlig genomgång av processmaterialet (jfr p. 16) ger vid handen att det varken är uppenbart att verkställighet skulle ske eller att det fanns hinder mot verkställighet. Rättegångskostnaderna ska därför inte fördelas utifrån vad som kan antas om utgången i sak utan i stället utgå från de omständigheter under vilka Rumänien betalade.

22. Med hänsyn till kommissionens beslut – som trädde i kraft omedelbart – hade Rumänien giltigt skäl (jfr p. 18) att avvakta med betalningen. Att Rumänien till en början invände mot verkställigheten kan mot den bakgrunden inte läggas Rumänien till last vid fördelningen av rättegångskostnaderna.

23. När Rumänien sedermera betalade, skedde det efter att tribunalen hade upphävt kommissionens beslut och domstolar i Rumänien hade meddelat avgöranden av betydelse för frågan om verkställighetshinder. Avgörandena meddelades under tiden verkställighetsärendet pågick.

24. Mot denna bakgrund föreligger det sådana särskilda omständigheter som medför att vardera parten, med tillämpning av 18 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken, bör bära sina rättegångskostnader. Kostnaderna ska alltså kvittas och överklagandena avslås.

25. Vid denna utgång bör vardera parten bära sin rättegångskostnad även i Högsta domstolen.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Agneta Bäcklund (referent), Dag Mattsson, Malin Bonthron och Johan Danelius
Föredragande har varit justitiesekreteraren Sofie Westlin